

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת וירא

א. רש"ד הירש .

פרק כב' פסוק א':

(א) אחר הדברים האלה. כמו לעיל טו, א (ע"י שם) — מציינות מלים אלה נקודת מפנה לעומת המסופר עד כה. כבר פרסם אברהם את שם ה' כאל עולם, כבר נולד יצחק ושולח הבן הבכור למענו — "כי ביצחק יקרא לך זרע", וזרע העתיד כבר ניכר רישומו בהווה, שכן כבר כרת שר המרינה ברית לא רק עם הנער, אלא עם זרעו אחריו. כך הכה העתיד, המיועד ליצחק, שרשים בהווה של הימים הללו — והנה ציוה ה' על אברהם לבלות כל מה שנעשה עד כה, לכרות כמו ידיו את ה"אשל" שנעור.

והאלהים — הוא ה' שהתגלה עד כה לאברהם, ה' שקבע את פיסגת כל חייו ביצחק בנו.

נסה קרוב לנסע, נסח, נשא: להרחיק מן המקום, להשליך למרחקים, להרים אל על — שלושחם אפוא: להעלות דבר אל נקודה רחוקה או גבוהה יותר. כן גם "נסה" במובן הכוחות הפיזיים או המוסריים: לנסות, שפירושו אינו אלא: להעמיד כוחות אלה בפני משימות באלה, אשר עד כה לא התנסו בביצוען. מכאן שכל נסיון הוא עליה, באשר הוא מחזק ומאמץ את הכוחות הקיימים מכבר, אך טרם עמדו במבחן המשימה הנוספת או הנעלה יותר. משל, למה הדבר דומה? לחבל, שכבר נשא חמשים ליטראות, ועתה מנסים אם יוכל לשאת גם את הליטרה החמישים ואחת. אכן, כדרך זו מתחוקים ומתעלים הכוחות הפיזיים והמוסריים.

אלות:

1. פרשנו קופץ כי כאן נוצר מפנה, למה זה חופף לו להדגיש?
2. פרשנו מונה כאן את כל אשר כבר קרה, התוכל להסביר למה זה כל כך חופף?
3. מה חידושו בתארו את המלה: "ואל-לוהי'ם...?"
4. איך פרשנו מסביר פסוק אברהם את המושג "נסיון"?
5. פרשנו קופץ ע"כ נסיון הוא עליה" איך ומה?
6. מה בדיוק רצה נסיון זה להוכיח?

ב. המלבי"ם - התורה והמצוה .

פרק כב' פסוק א':

יאמר אליו אברהם, בכל הקריאות כפל השם אברהם אברהם, יעקב יעקב, ופי' בת"כ שהוא לשון תבה לשון זירוז, ר"ל קריאת השם הוא לשון תבה וכפל הקריאה הוא לזרז, ופה לא רצה לזרזו כמ"ש במד' שלא יאמרו הממו וערבבו, וע"כ אמר רק אברהם, ועוד יש טעם כי כפילת הקריאה באו אל שני חלקיו, אל הגוף ואל הנפש, שתחלה קרא אל הגוף שיתפשט מחומריותו ויוכן אל הנבואה, ואז יקרא אל חלק השמים ממעל שהוא הנפש, אבל קריאה זו היה לצורך מעשה, שמי שעדיין לא התפשט מן החומר לגמרי, לא יצוייר שיעשה כונת, ולכן קרא רק פעם אחת אל הנפש, שכבר התפשט החומר מעליה ותלבש מחלצות, ואברהם השיב הנבי, שמוכן ומזומן על אופן זה :

1. מה הקושי האפשרי המצדיק את פירוש פרשנו כאן?
2. חיבה ונרנז - מה ההפך פניהם?
3. למה דוקא כאן הספיקה קריאה אחת בלבד?
4. מה תשובתו של אברהם מלמד?

* * *

ג. כלו יקר.

פרק כב' פסוק ב':

ובן ירדף לך אל ארץ המריה. הזכיר "לך לך", הינו אל עצמותך, כי משם תוצאות החמר אשר לקח ממקום שנאמר בו: "מזבח אדמה תעשה לי" (שמות כ,בא), כמבאר פרשת לך לך (לעיל יב,א). ובמלת "המריה" נראה זה מיתר, שהרי נאמר: "אלך לי אל הר המור" (שיר השירים ד,ו). אלא לפי ששם מקום אכן שתיה, אשר ממנו השתתו שני עולמות שנבראו בשם של יה, כי שער השמים שם הוא, ושם נשלם הזווג בין הקב"ה לישראל כדבוק בעל באשתו אשר שם זה מתוך בנייהם, ויגיד עליו רעו, חמש עשרה מעלות שהיו מן עזרת נשים, כמספר שם יה. והיה סימן לבית המקדש שיבנה בו אחר חמש עשרה דורות שמאברהם עד שלמה.

ומה שאמר: "על אחד ההרים אשר אמר אליך", לפי שהמקום ההוא לא גלה הקב"ה לשום בריה שבו יבנה המקדש, כמו שיתבאר טעמו לקמן פרשת ראה (דברים יב,ד) בעזרת ה', וזלת אברהם ידע סוד זה, כי על כן קראו "ה' יראה", כמו שיתבאר בסמוך בעזרת ה' בפסוק "ה' יראה" (להלן פסוק יד).

דבר אחר: "אשר אמר אליך", כי לעתיד יהיה דבר ה' אל נביאיו משם, כמו שכתוב: "ודברתי אתך מעל הכפרת" (שמות כה,כב).

ויש אומרים, "אשר אמר אליך" קאי על "והעלהו לעלה", לא אמר "והעלהו עלה" אלא "לעלה", הינו להעלות. עולה אחרת, "אשר אמר אליך" מי יהיה העולה, או בנד או אינו דבר אחר.

1. מה לומד פרשנו מן השימוש הכפול של "לך לך"?
2. איך הפסוק המצוי מספר שמות (כ' כא') שייך לכאן?
3. מה מוסיף השימוש פאותיות ו', ה', לדעתו?
4. למה הקב"ה לא אלה את מקום המקדש רק לאברהם?
5. איך "אשר אמר אליך" מאפשר להסביר כי הכוונה היתה מראה של יצחק יוצאה?

* * *

ד. המלבי"ם - התורה והמצוה.

פרק כב' פסוק ג':

(ג) וישכם. לפי הפשט יסטר איך עמד בניסיון הזה בכל פרטיו, אם מצד הוריות שהשכים בבקר, ולא נתעבב בדבר, ואם מצד מה שלקח עמו החמור ולא הלך רגלי כדי שעיי איחור העשיה וההליכה יוכל להיות שינתם ה' ויבטל הגזירה, ואם ממה שחבש את החמור, בעצמו בחשקו לקיים מצות ה' בעצמו, ואם במה שלקח נעריו אתו ולא הלך לבדו כדי שיוכל יצחק לעכב בירו או לברוח ויסטר ממצוה זו כי יצחק לא נצטווה, ואם במה שהכין עצי עולה ואש ומאכלת שלא יהיה לו שום עכוב, ויבקע עצי עולה, הכשרים למערכה בדוקים מתולעים ובקע העצים בעצמו, ובעקדה כתב שהחמור היה רמו לכבישת החומר והיצר, ועזיא חזיל שהוא החמור שרכב

עליו משה, ושעתיד המלך המשיח לרכב עליו, ונראה כי הצדיקים ישימו להם סימנים וציונים בכלי תשמישיהם ובמשרתיהם שעל ידם יזכרו בכל רגע עניני עבודתם ודרכם בקודש, והיה אצלם החמור ושני הנערים מזכרת אל החמור הקרוב אל האדם שהוא הגוף הבהמי שהנפש רוכבת עליו ומנהגת אותו, ובחבישת החמור וזכרו שכן צריכים לחבוש את החמור השני במתג ורסן עדיו לבלום כל יזיק את הנפש, ושני הנערים המשרתים היה אצלם ציון לשני הנערים המשרתים את הנפש, שהוא הכת הדמיוני והמתעורר המשרתים את פני השכל, ואברהם לקחם אתו להכניעם אל הנפש, אולם בעת שרצה לגמור המעשה אמר שבו לכם מה עם החמור, שלא התערב כמעשה זה שום כח ושום פניה גופנית, רק השכל לבדו אשר עמד את פני ה' :

1. פרשנו מרמק את הכתובים כאן ולומד מן הפרטים הדקים רציונות נשפית. התוכף למנותם ולהסבירם?
2. מה מרמז האמור?
3. שני הנצרים פאים לרמוז על שני כוחות התוכף להסביר הם ומה ההפך פניהם?
4. למה לפסוק אמר: "שבו לכם עם החמור" ומה זה פא ללמד?

* * *

פרק כ"ב פסוק ה'.

(ה) ונישתחוה ונשובה אליכם. לשון זה סובל שתי כוונות, אפשר שיהיה מאמר הסלטי שהודיע להם המעשה אשר יעשה במקום ההוא השתחוי', וגם שישובו שניהם אשר גמר המעשה, (ויר ווערדען אונס זיקקען אונד זריקקעארען), ואפשר שאינו רק מאמר תנאי, אם נשתחוה אז נשוב עליכם, כי זאת וי"ו ישמע גם לתנאי כמלת אם (ווען) כמו ואמרתם צמה אהבתו (מלאכי א') תרגומו ואם תימרון וכן ואמרתם צמה ציטו (שם ג') וכן ולמית והלכת אל הכלים (רות ג'), גם ישמע זאת וי"ו לחשובת התנאי כמלת אזי, אם בחקותי חלכו ונתתי גשמים, אז אתן, אם את הדבר הזה תעשה ויכלת עמוד, אז תוכל, ושתי ההוראות אלה כאן, וי"ו דונשחפיה הוא לתנאי, וי"ו דונשובה לתשובת התנאי ועצמו אם נעשה שם מעשה השתחוי' אז שנינו נשוב, (זיקקען וויר אונד ז' קעארען וויר זוריקק) ושיצט שניהם תלוי בתנאי השתחוי', ונציטול התנאי בעל ממילא גם תשובת התנאי דכשלא יעשה שם מעשה השתחוי' אין הסיוע על שניהם לשוב, והנה אחרי שהיתה להצדקה ההלכה הגמורה לשמוט את צנו לעולה, ולא ישוץ רק הוא לצדו אין יאמר למאמר הסלטי ונשובה לכלול גם את ילמק, ומלילה לאצינו הראשון להלכד צדקת השקר שנאמר עלי' (משלי י"ג) תועבת ה' שפתי שקר, אם כן אין ספק שצנצנו לא הי' מתכוון רק למאמר תנאי, דכשלא יעשה שם מעשה השתחוי' (שלא עשהו שם צדקת רק עקידת צנו) לא ישוץ רק הוא לצדו ואין כאן שקר, ולא רלה אצדקהם לפתש לנעריהם המכוון האמתי, פן ע"י זה יתילד לו ריעותא פן יכנישו צדק ויסקו ללכת אחרי צדקתו ולראות את אשר יעשה ואולי יערידוהו ויעכזוהו, לכן אמר להם צלשון המוצן גם למאמר הסלטי, ויתעכזו הנערים צמקומם עד שובו עליהם ולא תהיה לו שום מניעה ועיכוב במלאכת הנהגה, ולשון רש"י כאן, ונשובה, כתנצא שיש צו שניהם, כונתו ניצח ולא ידע מה ניצח, ולשון התלמוד (מ"ק י"א א') צדקת כרותה לשפתים וגו' ואיסיטיע מלתא דסדור תרווייהו, ולשון זה נאמר על המכוון צנצנו הסך הדבור שלא צמחכוון ילא לשון זה מפיו.

אלוה

1. מה הפציה הכללית המטרידה את פרשנינו בפואו להספיר קטצ לה ואיק הוא מתמודד עם כק
2. מה הן "שתי הכוונות" שניתן צ"ל פיהם להספיר את הכתוב?
3. איך ניתן להספיר את האות וא"ו שתתאים להמ"ק הזה?
4. איך פרשנינו מספיר שאברהם לא שיקר לנצרו וז"ל צה כפי עצמה?
5. איך פרשנינו מספיר את רש"י כאן?

1. רש"י הירש .

פרק כ"ב פסוק יד'.

לפיכך נושא אברהם את עיניו ומבקש בהמה, כי אין די במלים להביע זאת. והנה: איל, ואחר-כך — אחר — לאחר שאברהם ראה אותו, נאחו בקרניו ונעמד. וילך אברהם — ויעלהו לעלה תחת בנו. סיפא זו של הפסוק יש בה משום ראייה חותכת לסתור אותם דברים גואלים — פרי קטנות דמוחין או רשעות — המבטלים את משמעותו הסמלי של מעשה הקרבנות בישראל, על מנת להשפיל אותם בגאווה ובוז עד לדרגה של "פולחן קרבנות עקוב מדם".

אלולי היתה לקרבנות שום משמעות סמלית; אלולי הקרבת האיל הוה נתנה ביטוי געלה. ומלא משמעות פי כמה למידת מסירות הנפש בחיי האדם המקריב, משיכולה היתה המתתו הממשית של יצחק לבטאו — כמה חילול השם, גדולה מזו — כמה גיחוך עלוב היה בו באותו איל שהועלה "תחת בנו"! להקריב, במקום הדבר היקר ביותר, אשר למענו מוכנים ברצון ללכת למיתה עשר פעמים — להקריב במקומו — בהמה כל שהיא שנתקלים בה באקראי אישם במדבר, בהמה שאף אין לה ערך של קנין ממונו של המקריב!! משל למה הדבר דומה? מישהו נתן לנו בסוב לבו מיליון כסף — ואנחנו מרימים מחס, המונח לרגלנו באקראי, ומבקשים: קבל נא ברצון את זה כתמורה!

אלוה

1. מה מציק צ"ל פרשנינו המפואו להספיר כאן מהו לכאורה שלא נראה חסוף כל כק?
2. איך פרשנינו מפין את: "אחר, נאחו בקרניו"?
3. מה לומר פרשנינו מן המילים: "וילך אברהם ויצלהו לצולה תחת בנו"?
4. מאיזו טעות הקפתית הוא רוצה להציג לנו?
5. מה המשל עם המיליון והמחט רוצה להאמין?
6. מה הרציון הכללי שפרשנינו רוצה לאתפנו פניה בכל הנאמר כאן?